

คุณค่าศิลปะไทย

คุณค่าด้านศาสนา

ศิลปะในดินแดนสยามประเทศส่วนใหญ่สร้างขึ้นเนื่องในศาสนา อาจจะนำมาใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ประดับอาคารสถานที่ทางศาสนา เป็นสิ่งที่เคารพนับถือ เป็นต้น ดังนั้นศิลปกรรมไทยจึงมีบทบาทเป็นสิ่งสำคัญในการเผยแพร่และสืบทอดศาสนา ตลอดจนความเชื่อ และคำสอนในศาสนา ทั้งนี้เพราะการเผยแพร่ศาสนา นอกจากการจาริกหรือเขียนในคัมภีร์ ด้วยการประกอบพิธีกรรม หรือการเทศน์ การสั่งสอนอบรมแล้ว จะพบว่าศิลปกรรมได้นำมาใช้ประกอบการเผยแพร่ศาสนาด้วย ดังเช่น เขียนภาพจิตรกรรมหรือจำหลักเรื่องราวทางศาสนา อาทิ เรื่องชาดก พุทธประวัติ รวมทั้งวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับความเลื่อมใสศรัทธาในเทพเจ้า ดังเช่นเรื่องรามายณะหรือรามเกียรติ์ เป็นต้น ศิลปกรรมที่สร้างขึ้นเนื่องจากศาสนาเช่นนี้มีอยู่ตามศาสนสถาน และชนชาวไทยได้เห็นและเกิดความคุ้นเคยอยู่ตลอดเวลา ก็จะซึมซับเรื่องราว ตลอดจนความเชื่อ คำสอนหรือข้อธรรมะที่แฝงอยู่ในศิลปกรรมเหล่านั้นได้ดี และเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังสามารถจะศึกษาเกี่ยวกับศาสนาต่อไป

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ศิลป์

เนื่องจากศิลปะในแต่ละยุค แต่ละสมัยของแต่ละกลุ่มชนจะมีรูปแบบเฉพาะของตัวเองที่แตกต่างกันไปดังนั้นในการศึกษาลักษณะเด่นของศิลปะแต่ละรุ่น จะทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องกันอย่างอัศจรรย์และการศึกษาสายวิวัฒนาการทางศิลปะนี้ จะทำให้ทราบถึงการเชื่อมโยงทางด้านวัฒนธรรมของกลุ่มชน เส้นทางการติดต่อในอดีตสมัยและที่สำคัญคือ จะทำให้เราสามารถกำหนดอายุ ผลงานศิลปะบางชิ้น ที่ยังไม่สามารถทราบอายุที่แน่ชัดได้ การศึกษาด้านวิวัฒนาการทางศิลปะนี้จะทำให้เกิดความรู้เพิ่มเติมมากมาย และเป็นข้อมูลที่สำคัญต่อการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์

แม้ว่าศิลปะไทยที่เป็นศิลปวัตถุจะมีใช้อักษรจารึก ตัวเขียน แต่ก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันในแต่ละยุคแต่ละสมัย และกระจายปรากฏตามสถานที่ต่างๆศิลปวัตถุเหล่านี้จะสามารถเป็นตัวกำหนดหรือพิสูจน์ความถูกต้องในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ได้

คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์

ศิลปะย่อมสะท้อนความรู้สึกของอารมณ์และความงาม นอกจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในศาสนาแล้ว ศิลปะยังมีบทบาทต่อความประทับใจ ความอิมเมจไปพร้อมกัน

แม้ศิลปกรรมไทยส่วนใหญ่จะเป็นสิ่งที่ก่อสร้างขึ้นเนื่องในศาสนา แต่ศิลปะต่างๆเหล่านั้นก็ยังสะท้อนคุณค่าด้านสุนทรียะ อันหมายถึง ความรู้สึกของอารมณ์และความงาม นั่นคือเนื้อหาในศิลปะไทย

จะเกี่ยวข้องกับศาสนาและคตินิยม ส่วนในด้านรูปแบบจะเป็นความรู้สึกรวมทั้งอารมณ์และความงาม ซึ่งจะ
ให้ทั้งความประทับใจและอิมเอ็บบใจ

คุณค่าทางด้านการเมืองการปกครอง

กลุ่มชนที่มีอำนาจการเมืองการปกครองสูงก็ย่อมมีโอกาสเผยแพร่อิทธิพลทางวัฒนธรรมให้แพร่
ไพศาลได้เช่นกัน หลายครั้งที่การสร้างศิลปวัฒนธรรมก็ถูกนำมาสนับสนุนผลทางการเมืองเช่นกัน
ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดก็คือการสร้างประติมากรรมที่เรียกว่า “พระชัยพุทธมหานาค” ในรัชสมัยของพระเจ้า
ชัยวรมันที่ ๗ กษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดพระองค์หนึ่งของเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ ๑๘) พระองค์ได้ให้
จำลองรูปพระชัยพุทธมหานาคขึ้น ๒๓ รูป ซึ่งเท่ากับเป็นการแสดงอำนาจทางการเมืองและแสดงถึงการ
วางรากฐานในฐานะอำนาจทางศาสนาของพระองค์ด้วย หลักฐานดังกล่าวแสดงถึงการนำศิลปะเป็น
เครื่องมือสนับสนุนทางการเมืองการปกครองและการเมืองได้ดี

เรียบเรียงโดย อ.อังคณา ใจเหิม

.....
*เอกสารการสอนชุดวิชา ศิลปะกับสังคมไทย หน่วยที่ ๑-๗

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ ๔ สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๔.

การอนุรักษ์ศิลปะไทย

การอนุรักษ์ศิลปะไทย

การรักษาศิลปะไทยให้คงไว้ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพของศิลปะไทยนั้น หากอยู่ในสภาพที่ดีก็ควรจะป้องกันการชำรุดหรือเสื่อมสลาย ในกรณีอยู่ในสภาพที่เริ่มชำรุดก็จะสงวนรักษาให้คงสภาพเดิมไว้ไม่ให้ชำรุดมากขึ้น แต่ในกรณีชำรุดมากก็อาจจะบันทึกข้อมูลต่างๆ ไว้ เช่น ถ่ายรูป หรืออาจจะต้องเสริมความแข็งแรง หรือเพิ่มเติมตามสภาพที่คาดว่าเมื่อสมบูรณีก่อนชำรุดจะเป็นเช่นใด หรือมีหลักฐานว่าก่อนชำรุดมีสภาพเช่นใด แต่ถ้าไม่มีหลักฐานแน่ชัดก็ไม่ควรเพิ่มเติม และในส่วนที่เพิ่มเติมนั้นจะต้องสามารถแยกให้เห็นว่าส่วนใดเป็นของเดิม ส่วนใดเป็นของที่เพิ่มเติมเข้าไปใหม่

การอนุรักษ์ศิลปะไทยนั้น มีแนวทางที่พึงปฏิบัติดังนี้

๑. การออกกฎหมายคุ้มครอง ศิลปกรรมและโบราณวัตถุสถาน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ จึงควรมีกฎหมายคุ้มครองการค้าขายมรดกของชาติรวมทั้งมีกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อมของตัวอาคารโบราณสถานด้วย

๒. การตั้งหน่วยงานที่มีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาในการอนุรักษ์แต่ละประเภทของศิลปกรรมทั้งนี้เพื่อสำรวจ ศึกษาข้อมูล บันทึกข้อมูล วางแผนดำเนินงาน และหาวิธีการสงวนรักษาศิลปกรรมอย่างถูกวิธี

๓. การสงวนรักษาและซ่อมบำรุง ในกรณีที่ศิลปกรรมอยู่ในสภาพชำรุด จำเป็นจะต้องมีการสงวนรักษาและซ่อมบำรุง โดยยึดหลักจากรักษาของเก่าไว้ให้ได้มากที่สุด ไม่ใช่การทำขึ้นใหม่ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการวินิจฉัย

๔. การจำลองแบบ ในกรณีที่ทราบว่าศิลปกรรมนั้นอาจจะถูกทำลายหรือสูญสลายด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เช่น น้ำท่วม เนื่องจากจะมีการสร้างเขื่อน หรือเสื่อมสภาพไปเพราะหมดสภาพก็อาจเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกต่างๆด้วยเอกสารและรูปถ่าย รวมทั้งการทำแบบจำลองขึ้นให้ใกล้เคียงที่สุด เพื่อเป็นตัวแทนของศิลปกรรมนั้นสืบไป

๕. การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถาน โดยหลักการแล้วศิลปกรรมควรจะอยู่ ณ ที่เดิมที่ซึ่งเคยอยู่ แต่ในกรณีของความปลอดภัยเพื่อป้องกันการสูญหายหรือถูกทำลายจึงได้มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้น พิพิธภัณฑสถานไม่ใช่เพียงเพื่อสะสมของเก่า แต่ควรจะเป็นสถานที่ที่รวบรวมตัวอย่างศิลปกรรมที่มีคุณค่าเพื่อการศึกษาเปรียบเทียบและเผยแพร่คุณค่าของศิลปกรรม

ปัจจุบันเรามีพิพิธภัณฑสถานหลายแห่งทั้งของรัฐบาลและเอกชน เป็นสถานที่รวบรวมศิลปกรรมกระจัดกระจายตามที่ต่างๆมาดูแลรักษาอย่างถูกวิธี พร้อมข้อมูลและแหล่งที่มา อันมีประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และเป็นข้อมูลในการศึกษาทางวิชาการต่อไป

๖. การจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อน เมืองไทยมีโบราณสถานที่มีคุณค่าทางด้านศิลปกรรมและประวัติศาสตร์หลายแห่ง การปรับปรุงแหล่งโบราณสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะเป็นการ

สร้างความสำเร็จให้แก่โบราณสถานนั้น ทำให้ผู้คนในท้องถิ่นเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญที่จะอนุรักษ์โบราณสถาน

อย่างไรก็ตามในการพัฒนาแหล่งโบราณสถานให้เป็นแหล่งพักผ่อนควรทำอย่างมีเป้าหมายชัดเจน มิใช่ทำแหล่งโบราณสถานให้กลายเป็นป่าหรือกลายเป็นสวนดอกไม้ แต่ควรเน้นสภาพที่ทรงคุณค่าของโบราณสถานนั้น

๗. การเผยแพร่ความรู้ การให้ความรู้ความเข้าใจและการตระหนักในคุณค่าของศิลปกรรมแก่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง อันได้แก่ ครู พระภิกษุ และผู้อยู่อาศัยในบริเวณโบราณสถาน จะมีส่วนเสริมความภาคภูมิใจความซาบซึ้ง และเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ศิลปกรรมของชาติสืบไป

การส่งเสริมการตั้งชมรม หรือสมาคมที่ทำงานเพื่อการอนุรักษ์ศิลปกรรมก็มีส่วนเผยแพร่ความรู้ ความสนใจในการอนุรักษ์ศิลปกรรมเช่นกัน

เรียบเรียงโดย อ.อังคณา ใจเหิม

*เอกสารการสอนชุดวิชา ศิลปะกับสังคมไทย หน่วยที่ ๑-๗

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ ๔ สำนักพิมพ์สุโขทัยธรรมาธิราช. ๒๕๔๔.